

הנצרות - דת חדשה
בארץ ישראל

יחידה שישית:

הנצרות – דת חדשה בארץ ישראל

(6 ש"ש)

מבוא

על רקע המצב הקשה, מבחינה דתית, לאומית וכלכלית, בתקופת שלטון הרומאים, הופיעו ביהודה אנשים שראו עצמם משיחים, שהבטיחו להביא גאולה (שלרוב הובנה כשחרור מעול הרומאים). אחד מהאנשים האלה היה ישו.

ישו נולד למשפחה יהודית מנצרת. על פי המסורת הנוצרית הוא נולד בכית לחם. כשהיה בן שלושים נטבל בירדן על ידי יוחנן המטביל, אחד המטיפים שהסתובבו ביהודה.

מטרת הטבילה הייתה להיטהר לקראת הגאולה הקרובה. לטבילה הייתה משמעות רבה בחייו. הוא הרגיש שרוח האל ירדה עליו, ובהשפעתה הוא הסתובב בגליל והטיף לאהבת האל ולאהבת האדם. הוא התנגד לאלימות, וביקש ממאמיניו לא להחזיר למכה, אלא להטות את הלחי השנייה. ישו האמין כי סליחה, מחילה ואהבה יקרבו את מלכות שמים.

על פי המסופר ב"ברית החדשה", ישו ריפא חולים ועשה מעשי נסים. נסים אלה הרשימו את האנשים שהתקבצו סביבו, והם האמינו שישו הוא המשיח.

בעלותו לירושלים לקראת חג הפסח, האשים ישו את הכהנים בשחיתות, וקרא להמון לחזור בתשובה על מנת לזכות במלכות שמים.

על פי המסורת הנוצרית המנהיגות הדתית לא אהבה את דבריו ואת מעשיו של ישו. הכוהן הגדול הסגיר את ישו לרומאים. השלטון הרומאי ראה בו מורד במלכות, והוא הוצא להורג בצליבה. על פי המסורת הנוצרית, קם ישו לתחייה שלושה ימים לאחר צליבתו, ביום ראשון בשבוע.

לאחר מותו של ישו המשיכו תלמידיו את תורתו. פאולוס, אחד מתלמידיו, שחי במאה הראשונה לספירה, קבע כי מי שמאמין בישו ובתורתו הוא Christianus. נוצרי אינו חייב לקיים את מצוות היהדות. בכך ניתק פאולוס את הנצרות מהיהדות, והקל על מאמינים חדשים להצטרף לדת.

הנוצרים הראשונים נרדפו על ידי השלטונות הרומיים. בשנת 313 פרסם הקיסר קונסטנטינוס צו, שהתיר את האמונה הנוצרית ואת הפולחן הנוצרי באימפריה הרומית, והנצרות הפכה לדת מועדפת באימפריה. בשנת 325 התכנסה בעיר ניקאה ועידה, ובה נקבעו עיקרי האמונה הנוצרית, החגים וארגון הכנסייה. הקיסר תיאודוסיוס הפך את הנצרות לדת האימפריה. הנצרות, שנרדפה בימיה הראשונים, הפכה לדת רודפת.

הנצרות מקורה ביהדות, אולם רק לאחר מות ישו החל תהליך התנתקות הנצרות מהיהדות. הנוצרים טענו שהיהודים הפרו את הברית עם אלוהים בכך שדחו את ישו שהנוצרים רואים בו

משיח, ואלוהים כרת ברית חדשה עם הנוצרים. היהודים רשאים להמשיך לקיים את דתם, אך הם ייענשו על חטאיהם בכך שהם יחיו בתנאים משפילים ועלובים.

מושגים מרכזיים:

משיחיות, מלכות שמים, דרשה על ההר, צלב, דרך הייסורים, סקרמנטים, ברית חדשה.

המיומנויות שנתרגל ביחידה זו הן:

1. תרשים זרימה;
2. תהליך;
3. מושגים היסטוריים;
4. ניתוח מקור היסטורי.

הצעות מתודיות

הסבר רב-גורמים

המצב ביהודה, שהביא לטיפוח תקוות משיחיות – יש לתת הסבר רב-גורמים לאירוע. יש לפתח אצל התלמידים את היכולת לזהות את הגורמים בעלי ההשפעה הרבה ביותר, ולהסיק מסקנות.

הצעה לפעילות

ניתן לארגן את הגורמים שהביאו לטיפוח תקוות משיחיות בצורת טבלה. לדוגמה:

מדיני (פוליטי)	כלכלי	דתי	חברתי
<ul style="list-style-type: none"> ◆ יהודה – פרובינקיה רומית. ◆ הנציבים האחרונים פגעו ברגשות היהודים. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ הכיבוש הכביד את עול המסים. ◆ רבים איבדו את רכושם עקב עוני, רעב, מחלות. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ הרומאים פגעו לעתים ברגשות הדתיים של היהודים אם כי ככלל נהגו בסובלנות דתית. 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ תסיסה ומתח בין קבוצות שונות בארץ: ◆ בין יהודים לרומאים, על רקע השעבוד. ◆ בין יהודים לנוכרים, עימותים בערים המעורבות. ◆ בין היהודים לבין עצמם, החברה היהודית התחלקה לכיתות.

על רקע המצב הקשה ששרר ביהודה נעשה הרעיון המשיחי אקטואלי, בהיותו תשובה לסבל הפרט והציבור בהווה. ההווה הוא רע (חבלי משיח), אבל לסובלים נכון עתיד נפלא, שיפצה אותם על סבלם וחרפתם.

ישו

איסוף מידע, ניתוח מקור היסטורי, תרשים זרימה

פעילויות

א. התלמידים יקראו וינתחו מקור היסטורי. שם המקור: "הדרשה על ההר" (הברית החדשה, מתי, ה'ח').

ב. התלמידים יערכו תרשים זרימה, המתאר כיצד נוצרת דת חדשה. בתרשים זה הם יסכמו את כל מה שלמדו על ישו ועל צמיחת הנצרות.

לזוגמה:

ישו: ראשית הדת הנוצרית

ציפיות לגאולה

הנסיבות מעוררות ציפיות לגאולה: הופעת מטיפים כמו יוחנן המטביל

הרקע - הנסיבות

לאחר מות הורדוס - יהודה היא פרובינקיה, מתח כלכלי וחברתי ביהודה (יהודים, רומאים, נוכרים)

כיצד מתפתחת דת חדשה?

יחס החברה הסובבת:

מתנגדים:

1. ההנהגה היהודית
- א. דברי כפירה של ישו
- ב. רואה עצמו בן אלוהים
- ג. ראו בו משיח שקר

2. השלטון הרומי
- ישו - מורד במלכות

תומכים:

1. שניים עשר תלמידיו
2. עניים, קבוצות שוליים

הופעת ישו - מנהיג כריזמטי

רעיונותיו: אהבת האל ואהבת האדם
תורת החסד והמוסר
"מלכות שמים" (הגאולה) קרבה

פעולותיו: נודד בארץ ומטיף לרעיונותיו
"הדרשה על ההר"
מחולל ניסים ונפלאות
מעורר מהומות בירושלים

מותו: מסע הייסורים ומוות בצליבה
תחייתו ועלייתו השמימה

הנצרות, מכת מאמינים לדת אוניברסאלית

תהליך, מושג היסטורי, השוואה

פעילויות

התלמידים יתבקשו לסדר את המשפטים בסדר הגיוני, כך שניתן יהיה להבחין בשלבים השונים הקשורים לישו ולנוצרים הראשונים. יצירת הרצף תבטא התפתחות בדרך של שלבים; התפתחות המובילה ממצב אחד למצב אחר, ומציינת שינוי משלב לשלב.

לדוגמה: משימות

א. לפיכם כותרות המתארות אירועים שונים. מיינו אותן לשתי קבוצות:

1. אירועים בחיי ישו;
 2. אירועים בחיי הנוצרים הראשונים.
- ◆ פְּאֹלוֹס ביטל את הצורך בקיום מצוות התורה. בכך הוא ניתק את הנצרות מן היהדות, ואִפשר להמונים מתוך עובדי האלילים להצטרף אליה.
 - ◆ ישו הוטבל במי הירדן על ידי יוחנן המטביל.
 - ◆ בהמשך, כאשר גדל מספר המאמינים בנצרות, השליט הרומי קונסטנטינוס ראה בה גורם מאחד בין תושבי האימפריה, ולכן, בשנת 313 לספירה, הפך לדת מותרת ובהמשך לדת המועדפת על ידי השלטון באימפריה.
 - ◆ ישו הגיע גם לירושלים, ועורר בה מהומות וכן התנגדות רבה מצד ההנהגה היהודית. בעקבות כך הוסגר ישו לידי הרומאים, ונשפט על-ידם כמורד במלכות. עונשו היה מוות בצליבה (עונש רומאי מקובל).
 - ◆ לאחר מותו של ישו, תלמידיו ובראשם פְּאֹלוֹס, היו לכת מאמינים קטנה, שהפיצה את האמונה בישו ובתורתו ברחבי האימפריה הרומית (בעיקר בקרב לא יהודים).
 - ◆ בתחילת דרכה הנצרות הייתה דת נרדפת. השליטים הרומיים חששו שהנצרות תגרום לפיצול בין תושבי האימפריה, לכן רדפו את המאמינים בה.
 - ◆ מאז טבילתו החל ישו לנדוד בכפרי הגליל, הטיף לקיום תורת החסד והמוסר ובישר על הגאולה ("מלכות שמים") הקרבה.

ב. סדרו את כל הכותרות בסדר הגיוני, כך שניתן יהיה להבחין בשלבים השונים הקשורים לישו ולנוצרים הראשונים.

נקודת ההתחלה:

ש.....

ל.....

ב.....

י.....

ם.....

נקודת הסיום:

לתשומת לבכם: יצרתם רצף המבטא **תהליך**, כלומר: השתלשלות אירועים, התפתחות בדרך של שלבים, המובילה ממצב אחד למצב אחר, ומשתנה כאשר חל שינוי משלב לשלב.

ג. **ציינו** מהם השינויים הבולטים שחלו בין השלבים השונים? נמקו את דבריכם.

ד. בחרו מתוך המשפטים הבאים משפט מכליל **אחד**, המתאר את השינוי העיקרי.

1. הניתוק מן היהדות הפך את הנצרות לדת של המונים.

2. הנצרות, שיצאה מן היהדות, החלה דרכה ככת של מיעוט דחוי ונרדף, ובמהלך השנים הפכה לדת של המוני מאמינים.

3. הנצרות הייתה דת חדשה שיצאה מתוך היהדות.

4. במעשיו ובאמונתו הניח ישו את היסודות לצמיחתה של הדת הנוצרית.

ה. התלמידים יגדירו את המושג "דת" כמערכת מצוות, פולחן ואמונות, המחייבת את כל המאמינים לנהוג באורח חיים מסוים.

התלמידים יתנו דוגמאות ל: מושגים הקשורים בנצרות, לאמונות (ה"אני מאמין" של ניקאה), למצוות ולפולחן (סקרמנטים).

ו. התלמידים יערכו טבלת השוואה שנושאה: הנצרות – מדת נרדפת לדת מנצחת.

קריטריונים	הנצרות הנרדפת	הנצרות המנצחת
מעמדה המשפטי	החוק אוסר את קיום הפולחן הנוצרי	הנצרות היא הדת הרשמית של האימפריה הרומית
יחס השלטונות אל הנוצרים	הנוצרים נרדפים ומוצאים להורג	הם מקובלים בממשל
מקומות התפילה	מקומות נסתרים	כנסיות מפוארות
סמלי הנצרות	סמלים סודיים	סמלים הנחשפים לעיני כול
השכבות שמהן באים המאמינים החדשים	עבדים, עניים	משפחת הקיסר, בני משפחות מכובדות, אזרחים רומיים
מספר המאמינים	מעטים אבל מספרם עולה עם הזמן	חלק גדול מתושבי האימפריה
תפוצת הנצרות	בערים ספורות	באזורים נרחבים באימפריה

ספרי לימוד

- אסתי ריין, **מסע אל העבך, יוון, רומא וירושלים**, מט"ח, עמודים 149-158, 217-222.
 ברוריה בן ברוך, **היסטוריה היום, בימי יוון ורומא**, ספרי תל אביב, עמודים 136-139,
 172-179 .
- ציפי אלדר, לילי יפה, **יוונים יהודים ורומאים בעת העתיקה**, היסטוריה לכיתה ו', מעלות,
 עמודים 215-222, 291-300.